KAMMARRÄTTEN I SUNDSVALL

DOM

2017-06-13
Meddelad i Sundsvall

Mål nr 3290-16

KLAGANDE
Socialnämnden i Luleå kommun
Box 212
971 07 Luleå

MOTPART
[redacted]

Ombud: Advokat Jan Jonsson
Igne Advokatbyrå AB
Vasagatan 17
903 29 Umeå

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE
Förvaltningsrätten i Luleås dom den 13 december 2016 i mål nr 264-16, se bilaga A

SAKEN
Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten ändrar förvaltningsrättens dom och fastställer Socialnämnden i Luleå kommuns beslut den 4 januari 2016.

Kammarrätten fastställer förvaltningsrättens sekretessförordnande.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 714 851 21 Sundsvall	Södra Tjärngatan 2	060-18 66 00 **E-post**: kammarrattenisundsvall@dom.se www.kammarrattenisundsvall.se	060-18 66 52	måndag – fredag 08:00-16:00

KAMMARRÄTTEN I SUNDSVALL **DOM**

Mål nr 3290-16

YRKANDEN M.M.

Socialnämnden i Luleå kommun (socialnämnden) yrkar att nämndens beslut att inte bevilja personlig assistans till [redacted] ska fastställas. Socialnämnden anför i huvudsak följande. [redacted] behov av hjälp med den personliga hygienen uppgår inte till 9 timmar och 20 minuter per vecka. Det finns inte skäl att tillmäta Försäkringskassans bedömning större tyngd än nämndens.

Det står inte klart att [redacted] har ett sådant psykiskt funktionshinder som berättigar till annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om henne.

Av utredningen framgår att [redacted] har ett begränsat behov av fysisk hjälp vid toalettbesök och dusch. Hennes behov av hjälp med den personliga hygienen består främst av motiverings-, tillsyns- och guidningsinsatser. Med hänsyn till [redacted] ålder inryms behovet av hjälp till stor del i det normala föräldraansvaret. Barn i jämförbar ålder utvecklas olika. En del barn har större behov av hjälp och stöd, andra är mer självgående. I stort sett inga barn i jämförbar ålder sköter sin personliga hygien själv utan har behov av guidning, motivering och praktisk hjälp. Någon tid för byte av blöja ska inte inräknas eftersom [redacted] inte längre använder blöja.

[redacted] anser att överklagandet ska avslås och vidhåller vad som tidigare anförts i förvaltningsrätten med i huvudsak följande tillägg. Hon har ett psykiskt funktionshinder i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, mening och har ett behov av hjälp som förutsätter ingående kunskap om henne.

Även om blöjbyte inte längre är aktuellt så påverkas beräkningen av det grundläggande behovet endast marginellt.

För att Försäkringskassan ska kunna göra en rättmätig prövning av den enskildes ansökan om assistansersättning måste den enskildes behov av hjälp med samtliga grundläggande behov bli grundligt utredda. Med hänsyn till att uppgifterna som presenterats av hennes föräldrar stämmer överens med den medicinska utredningen har det funnits goda skäl för förvaltningsrätten att vid sin prövning luta sig mot den bedömning som Försäkringskassan gjort.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser framgår av förvaltningsrättens dom.

[redacted] lider av aktivitets-, uppmärksamhets- och sömnstörning samt har ett autismspektrumtillstånd och även ett fysiskt problem som kräver noggrann hygien. I målet är ostridigt att [redacted] omfattas av personkretsen enligt LSS.

Avgörande för frågan om en funktionshindrad har rätt till personlig assistans är om denne behöver assistans för att kunna klara sådana mycket personliga angelägenheter som den personliga hygienen, att inta måltider och att kommunicera med andra (prop. 1992/93:159 s.174). Behov av insatser för att förmå eller motivera någon att själv sköta den personliga hygienen berättigar inte till personlig assistans.

För funktionshindrade barn är det endast det hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder utan funktionsbegränsningar som ska läggas till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans (jfr Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden RÅ 1997 ref. 23 I och RÅ 2008 ref. 17).

[redacted] är ett barn som har ett talat språk, hon kan föra mat till munnen och äta den, hon klarar av att förflytta sig och kan även rent fysiskt utföra de flesta moment som krävs för att klä på sig och av sig. Således

instämmer kammarrätten i förvaltningsrättens bedömning att [redacted] behov av hjälp i dessa delar till ingen del är att bedöma som grundläggande. Kammarrätten delar också förvaltningsrättens bedömning att [redacted] inte har ett hjälpbehov som förutsätter ingående kunskap om just henne. Det framkommer i utredningen att hon inte har en särskild resursperson i vare sig förskola eller på korttidsboendet utan att det räcker med en person med generella kunskaper om autism och autismtillstånd.

Det som återstår att ta ställning till är omfattningen och karaktären av [redacted] behov av hjälp angående hennes personliga hygien. När socialnämnden fattade beslutet att avslå hennes ansökan om personlig assistans var hon fem år och sex månader. Föräldraansvaret måste därför beaktas vid prövningen av frågan om [redacted] är berättigad till personlig assistans. För ett barn utan funktionsbegränsningar i [redacted] ålder är behovet av hjälp med den personliga hygienen fortfarande stort. Föräldraansvaret sträcker sig också längre än att tillgodose behoven hos ett genomsnittligt utvecklat barn, eftersom variationen på vad som kan anses vara normalt är betydande.

Den hjälp som [redacted] behöver med tandborstning, klippa naglar och insmörjning är inte ett grundläggande behov eftersom det är något som de flesta föräldrar till ett barn i motsvarande ålder får hjälpa till med. Av den aktuella utredningen i målet framgår att [redacted] till stor del kan utföra de flesta momenten i sin personliga hygien men att hon har ett visst behov av fysisk hjälp som går utöver vad som är normalt för ett barn i hennes ålder, t.ex. vissa moment vid dusch och toalettbesök. Övriga grundläggande hjälpbehov vad gäller personlig hygien ryms enligt kammarrättens bedömning i föräldraansvaret. Det som [redacted] behöver hjälp med är till största delen att få henne att samarbeta, dvs. olika former av motiverings- och aktiveringsinsatser. Detta är behov som inte räknas som grundläggande. Barn i [redacted] ålder får dessutom anses ha ett omfattande behov av tillsyn. Det som kommit fram i utredningen ger inte stöd för att det finns något behov av aktiv tillsyn utöver föräldraansvaret.

KAMMARRÄTTEN I SUNDSVALL **DOM**

Mål nr 3290-16

Vid en sammantagen bedömning finner således kammarrätten att [redacted] behov av hjälp med de grundläggande behoven inte når upp till den omfattning eller har den karaktären att hon vid tidpunkten för nämndens beslut hade rätt till personlig assistans. Överklagandet ska således bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Charlotte Waas kammarrättsråd ordförande	Carina Ferm Brodén kammarrättsråd referent	Carin Sandberg tf. kammarrättsassessor
		Irina Hedborg föredragande jurist

FÖRVALTNINGSRÄTTEN I LULEÅ

Enhet 2

DOM
2016-12-13
Meddelad i Luleå

Mål nr
264-16

KLAGANDE
[redacted]

Vårdnadshavare:
1. [redacted]
2. [redacted]

Ombud: Advokat Jan Jonsson
Igne Advokatbyrå AB
Vasagatan 17
903 29 Umeå

MOTPART
Socialnämnden i Luleå kommun
Box 212
971 07 Luleå

ÖVERKLAGAT BESLUT
Socialnämnden i Luleå kommuns beslut den 4 januari 2016

SAKEN
Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten upphäver socialnämndens beslut och förklarar att [redacted] har rätt till insatsen personlig assistans enligt LSS. Det ankommer på socialnämnden att besluta om antalet timmar.

Förvaltningsrätten beslutar med stöd av 43 kap. 5 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) att sekretessbestämmelserna i 28 kap. 1 § samma lag ska vara tillämpliga även i fortsättningen för uppgifter om enskilds hälsotillstånd eller andra personliga förhållanden som lagts fram vid domstolens förhandling inom stängda dörrar och som inte tagits in i denna dom.

Postadress Box 849 971 26 Luleå
Besöksadress Skeppsbrogatan 43
Telefon 0920-29 54 90
Telefax 0920-22 04 59
E-post: forvaltningsrattenilulea@dom.se
www.domstol.se/forvaltningsratt
Expeditionstid måndag–fredag 08:00-16:00

BAKGRUND

Det överklagade beslutet

[redacted] ansökte om personlig assistans i en omfattning av i genomsnitt 115,5 timmar per vecka från och med den 26 augusti 2015. Socialnämnden bedömde att [redacted] grundläggande hjälpbehov uppgår till 0,56 timmar per vecka. Som skäl för beslutet anförde socialnämnden i huvudsak följande.

Personlig hygien

[redacted] behöver stöd att gå till toaletten var tredje timme under dagen. Hon brukar ta på sig blöja då hon ska tömma tarmen. En förälder måste motivera och påminna [redacted] om att gå på toaletten ett flertal gånger och även följa henne dit. De behöver inte vara med [redacted] under hela toalettbesöket utan kan titta till henne regelbundet och hjälpa henne med att torka sig. [redacted] behöver oftast hjälp med blöjbyte och hygien en gång per natt. Utöver det uppges att [redacted] behöver extra blöjbyten och hygien vid läckage ytterligare tre tillfällen per natt och vecka. Det krävs mycket motivering och stöd för att få henne att gå med på tandborstning och nagelklippning. Ingen tid beräknas vid toalettbesök, daglig dusch, tandborstning då friska barn i motsvarande ålder i allmänhet också har behov av hjälp och stöd vid dessa moment. [redacted] hjälp består dessutom till största del av motiveringsinsatser och guidning som inte är ett grundläggande behov. Tid räknas däremot för den extradusch/hygien nedre del vid läckage under natten med (0,08 x 7) 0,56 timmar per vecka.

Måltider

[redacted] har ett stort behov av stöd och hjälp kring matsituationen jämfört med barn i motsvarande ålder. Då [redacted] äter själv räknas ingen tid som grundläggande behov.

Av- och påklädning

[redacted] klarar det mesta vad gäller av- och påklädning men behöver guidning och motivering. Hon har svårt med knappar och dragkedjor men detta är inte ett behov av integritetskänslig karaktär och räknas inte in i det grundläggande hjälpbehovet. Även barn i motsvarande ålder bedöms ha visst hjälpbehov med påklädning.

Kommunikation

[redacted] pratar själv och behöver inte ytterligare en person för att kommunikation ska vara möjlig. Ingen tid beaktas därför som grundläggande behov.

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om funktionshindret

Av Högsta förvaltningsdomstolens dom i mål nr 3527-14 framgår att annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade gäller uteslutande personer med psykiska funktionshinder. [redacted] tillhör inte denna grupp och hennes behov av hjälp bedöms inte heller överensstämma med dessa kriterier varför ingen tid beaktas.

PARTERNAS INSTÄLLNING

Vad [redacted] anför

[redacted] yrkar att hon ska beviljas sökt insats och att målet överlämnas till socialnämnden för beräkning av antalet timmar för vilket ekonomiskt stöd ska utgå. Till stöd för sin inställning anför hon bl.a. följande.

Trots att det kan konstateras att hennes vårdnadshavares uppgifter om svårigheterna i den dagliga livsföringen vinner betydande stöd av såväl den medicinska professionens som förskolepersonalens intyg och utlåtanden har nämnden bedömt att hennes hjälpbehov med de grundläggande behoven endast uppgår till 0,56 timmar per vecka. Med beaktande av det sistnämnda

och med särskild hänsyn tagen till tydligheten i ingivna intyg och utlåtanden kan det uppenbarligen men besvärande nog konstateras att nämnden varken förmått att ta sig till omfattningen av hennes funktionsnedsättningar eller de hinder som dessa medför i hennes dagliga livsföring.

Nämnden har funnit att en stor del av hennes behov av hjälp i olika moment inom personlig hygien inryms i det normala föräldraansvaret. Det normala föräldraansvaret definieras i 6 kap 2 § föräldrabalken. Där framgår att den som har vårdnaden om ett barn ansvarar för barnets personliga förhållanden och för att barnets behov blir tillgodosett. Barnets vårdnadshavare ansvarar även för att barnet får den tillsyn som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och övriga omständigheter. Ett normalt föräldraansvar innebär således något helt annat än den arbetsinsats som krävs för att hjälpa ett barn med omfattande funktionshinder. Det normala föräldraansvaret ska beaktas på så sätt att endast hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i motsvarande ålder ska läggas till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans. Det måste således utrönas vilket behov av extra tillsyn och omvårdnad som föreligger i anledning av barnets funktionshinder (Bet. 1995/96:SoU15). Med hänsyn till det nu redovisade utgår personlig assistans således från det hjälpbehov som inte är åldersadekvat.

Nämnden anför som exempel att barn i motsvarande ålder är i behov av hjälp med att torka sig efter toalettbesök, daglig dusch och tandborstning. Det är förvisso korrekt att barn i motsvarande ålder kan ha ett behov av hjälp i samband med nyss exemplifierande moment. Dock torde detta hjälpbehov, oaktat normalvariationen mellan barn och den omständigheten att ett barn viljemässigt kan välja att inte hjälpa till, närmast utgöras av mindre tillsyn, handräckning och i förekommande fall sparsamma praktiska insatser vilket omöjligen kan jämföras med de omfattande insatser som hennes föräldrar måste vidta för att hennes grundläggande behov ska tillgodoses.

I samband med exempelvis duschsituationen har hon inledningsvis ett stort behov av ansträngande och omfattande motiverings- och aktiveringsinsatser för att överhuvudtaget upprätta en samarbetsvilja. Med en samarbetsvilja är möjligheterna att tillgodose hennes grundläggande behov något lättare men även om en sådan finns behöver hon hjälp med att ställa sig i duschen, vrida på kranen och temperera vattnet, skölja av sig, tvåla och schamponera in, skölja av sig igen och torka sig. Hon är inte i någon större utsträckning behjälplig med att på uppmaning exempelvis lyfta en arm, sträcka ut ett ben, vända sig om etc. och kan inte heller trots omfattande kvalificerande motivations och aktiveringsinsatser, efter att fått portionerat tvål eller schampo, applicera det på kropp och huvud. Om hon får tvål eller schampo i sin hand lägger hon i bästa fall, efter kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser, handen med tvål på magen eller handen med schampo på huvudet i tron om att det är tillräckligt.

Mot bakgrund av det ovan anförda krävs det ingen större inlevelseförmåga för att förstå att de insatser som krävs av hennes föräldrar för att tillgodose hennes behov av att vara ren inte är åldersadekvata. Det är även uppenbart att de motivations- och aktiveringsinsatser varvade med de praktiska och fysiska insatser som krävs av hennes föräldrar inte är i närheten av de insatser som krävs av föräldrar till ett barn i motsvarande ålder som henne utan funktionshinder. Lägg därtill att hon dels saknar förmåga att generalisera, varvid varje duschmoment uppfattas som något nytt och oprövat, dels att hennes föräldrar i regel frekvent och löpande fysiskt måste förhindra henne från att lämna badrummet under genomförandet av duschmomentet så måste det anses stå klart att [redacted] behov av hjälp i samband med exempelvis dusch faller utanför det normala föräldraansvaret. I anledning av karaktären och omfattningen av hennes hjälpbehov gäller vad som redovisats även övriga moment inom personlig hygien och även delvis av- och påklädning.

Vad gäller de övriga grundläggande behoven kan det konstateras att nämnden är av uppfattningen att hennes behov av motivations- och aktiveringsinsatser samt tillsyn inte är kvalificerade sådana eller av övervakande karaktär och därför inte heller hänförliga till de grundläggande behoven. Såvitt det får förstås är nämnden dessutom av uppfattningen att hon utifrån Högsta förvaltningsdomstolens avgöranden den 25 juni 2015 i mål nr 3527-14 (HFD 2015 ref. 46), inte har ett psykiskt funktionshinder och därmed inte uppfyller kriterierna för att beviljas personlig assistans för det grundläggande behovet ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper”. Det är minst sagt mycket svårt att följa nämndens resonemang härvid eftersom redan det förhållandet att hon har diagnosen autism, som är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, ger vid handen att hennes funktionshinder är psykiskt.

I anledning av den uppmärksammade HFD-domen och den förvirring som denna medförde har Försäkringskassan kommit med ett rättsligt ställningstagande *Psykisk funktionsnedsättning vid bedömning av grundläggande behov* (2015:07). Oaktat att nämnden inte är bunden av denna skrivelse och bedömning tjänar den givetvis som vägledning, i synnerhet eftersom nämndens bedömning i denna del, i bästa fall, får anses grunda sig på dåligt underbyggda och godtyckliga slutsatser. Av ställningstagandet (2015:07) framgår att en funktionsnedsättning rimligtvis definieras utifrån nedsättning av en funktion och det är logiskt att vid den bedömningen utgå från (den svenska versionen) av WHO:s International Classification of Functioning Disability and Health (ICF) som är ett veredaget sätt att dokumentera funktionsnedsättning inom vården. Det innebär att orsaken till nedsättningen i de psykiska funktionerna saknar betydelse. Av ICF s. 51 ff. framgår vad som inordnas under övergripande psykiska funktioner. Som exempel här kan tas psykosociala funktioner. ICF beskriver detta om allmänna psykiska funktioner och deras utveckling över livscykeln som krävs för att förstå och på ett konstruktivt sätt interagera med de olika psykiska funktioner som utgör

grund för uppbyggnad av mellanmänsklig förmåga som är nödvändig för att upprätta meningsfulla ömsesidiga sociala interaktioner. Detta innefattas sådant som autism, enligt ICF. Slutsatsen man kan dra av detta är att hon därmed ska anses ha en psykisk funktionsnedsättning och att hon tillhör den grupp människor som tillföljd av sina nedsättningar kan anses ha ett psykiskt funktionshinder varvid hon uppfyller kriterierna för det grundläggande behovet ”annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper”.

Personer som ingår i personkretsen enligt LSS kan i vissa fall ha behov av annan hjälp än rent faktisk hjälp för att få sina grundläggande behov tillgodosedda. Det kan behövas kvalificerade motivations- och aktiveringsinsatser för att förmå en sådan person att överhuvudtaget klä sig, sköta sin personliga hygien eller kommunicera. För att en sådan annan hjälp ska anses vara ett grundläggande hjälpbehov måste det behövas en person med ingående kunskaper om personen med funktionsnedsättning för att tillgodose behovet.

Vad avser aktiv tillsyn av övervakande karaktär, på grund av psykiskt tillstånd, räcker det inte enbart med en psykisk funktionsnedsättning för att en försäkrad ska anse ha ett behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Det krävs även ett utåtagerande aggressivt beteende samt en risk för allvarliga konsekvenser. Det betyder en risk att föremål skadas eller att personer skadar sig själv eller andra. Det krävs dessutom enligt praxis antingen att denna risk uppstår med viss frekvens, det vill säga att någon ofta behöver ingripa för att hindra att det händer något eller att aggressiviteten är mycket lättväckt, oförutsägbar och våldsam. En psykisk funktionsnedsättning i kombination med kommunikationssvårigheter och ett utåtagerande beteende där det finns risk att personen skadar föremål, sig själv eller andra kan skapa ett behov av aktiv tillsyn av övervakande karaktär. Avsaknad av insikt om vad som är farligt, oförutsägbarhet i beteendet, impulsstyrdhet, avsaknad av konsekvenstänkande och rymningsbenägenhet kan ha betydelse för bedömningen. För att hjälpbehovet ska bedömas som ett grundläggande hjälpbe-

hov ska det finnas ett behov av kännedom om personens funktionshinder och ingående kunskaper om den enskilde och att hjälpen måste ges av ett begränsat antal personer.

Mot bakgrund av det ovanförda måste det stå klart att [redacted] uppfyller de kriterier som enligt praxis berättigar den enskilde till personlig assistans för aktiv tillsyn av övervakande karaktär (alltså hänförligt till de grundläggande behoven). Hon får även anses uppfylla de krav som ställs för att hennes behov av motivations- och aktiveringsinsatser ska anses kvalificerade sådana och därmed hänförligt till de grundläggande behoven.

Utöver att hon har ansökt om ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans från Luleå kommun har hon även ansökt om assistansersättning från Försäkringskassan. Av övervägandet från Försäkringskassan framgår förvisso att kassan avser att inte bevilja assistansersättning med motiveringen att hennes behov av hjälp med de grundläggande behoven inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka. Även om hon och hennes föräldrar anser att även kassan har gjort en felaktig bedömning av hennes behov har de i vart fäll rätteligen bedömt att hennes behov av hjälp med personlig hygien till större del är hänförligt till de grundläggande behoven och därtill ligger utanför det normala föräldraansvaret. Försäkringskassan bedömer att hennes totala hjälpbehov uppgår till 9,33 timmar per vecka. Även om beslutet kommer att bli föremål för prövning i särskild ordning ska härvid anföras att Försäkringskassan har företagit och genomfört en betydligt mer noggrannare utredning. Det är förvisso inte ovanligt att kommun och Försäkringskassan kommer till olika beslut vid ansökan om personlig assistans/assistansersättning. De två myndigheterna företar varsin utredning och att en viss differens uppkommer vid bedömningen av materialet är därför naturligt. Det är dock beaktansvärt att två myndigheter kommit till så vitt skilda beslut som i hennes ärende.

Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat att det inte finns någon undre gränsa avseende hjälpbehovets omfattning för att rätt till personlig assistans ska tillerkännas. Om arten av ett hjälpbehov är av sådan privat och känsligt slag som förutsätt för rätt till personlig assistans har personen också rätt till personlig assistans för sina andra personliga behov. Vid bedömningen är även den frekvens för vilket behovet uppkommer en viktig faktor (jfr RÅ 2009 ref. 57). Även om Försäkringskassans bedömning inte är bindande för nu aktuell prövning av rätt till personlig assistans innehåller delar av Försäkringskassans beslut uppgifter som får anses ha värde för förevarande prövning. Mot bakgrund av vad som ovan angivits, med hänsyn till vad som statueras i praxis samt med beaktande av Försäkringskassans övervägande måste det vid en samlad bedömning stå klart att [redacted] hjälpbehov får anses vara av den omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans (jfr Kammarrätten i Göteborgs dom den 2 februari 2010 i mål nr 2543-09, Kammarrätten i Jönköpings domar den 10 september 2014 i mål nr 3376-13 och den 18 september 2014 i mål nr 3594 samt Kammarrätten i Stockholms dom den 28 november 2013 i mål nr 1249-13).

Till stöd för sin inställning åberopar [redacted] bl.a. Försäkringskassans beslut om assistansersättning och läkarintyg.

Vad socialnämnden anför

Socialnämnden anser att överklagandet ska avslås. I yttrande anförs i huvudsak följande. Det hjälpbehov som [redacted] har handlar till största del om tillsyn, guidning och motivering vilket inte ger rätt till personlig assistans. Hon kan till stora delar själv utföra sina grundläggande behov. Hon har på grund av sin funktionsnedsättning ett stort behov av hjälp med motiveringen till att utföra de grundläggande behoven. Hennes grundläggande behov av hjälp utöver det som är normalt för icke funktionshindrade barn är av mer begränsad omfattning och ingår till stora delar i det normala föräldraansva-

ret. Barn i jämförbar ålder utvecklas olika. En del barn har större behov av hjälp och stöd, andra är mer självgående. Många barn har behov av guidning och motivering för att exempelvis sköta sin personliga omvårdnad. I stort sett inga barn i jämförbar ålder sköter sin hygien och toalettbesök självständigt.

[redacted] behov av hjälp bedöms kunna ges av personer med allmän kunskap om hennes diagnoser och som också får allmän information och vägledning om hur man bäst ska bemöta [redacted] för att kunna hjälpa henne i vardagen. Av förskolans beskrivning framkommer att [redacted] ställer stora krav på personal och barngrupp samt att man bör ha specifik kunskap om [redacted] Det framgår inte om denna specifika kunskap medför att endast en eller ett fåtal personer kan ge [redacted] den hjälp och stöd hon har behov av under förskoletiden. Det finns inte någon avdelad personal på förskolan speciellt för [redacted] utan den resurspersonalen som finns hjälper även övriga barn.

Till stöd för sin inställning åberopar socialnämnden Kammarrätten i Sundsvalls dom den 29 juli 2014 i mål nr 188-13 och Kammarrätten i Jönköpings dom i mål nr 2963-14.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Det är ostridigt att [redacted] tillhör den personkrets som kan få personlig assistans om övriga förutsättningar är uppfyllda. Frågan i målet är om [redacted] uppfyller förutsättningarna för insatsen personlig assistans enligt 9 § 2 punkten LSS.

Personer som omfattas av LSS personkrets har rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga

och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv (7 § LSS).

Med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till sådan insats för andra personliga behov, om behoven inte kan tillgodoses på annat sätt (9 a § LSS).

Inledningsvis konstaterar förvaltningsrätten att det klart framgår att [redacted] har ett större behov av hjälp och tillsyn än de flesta barn i samma ålder. För att beviljas personlig assistans är detta inte tillräcklig. Det krävs att [redacted] behöver hjälp med sina grundläggande behov och att hjälpbehovet avseende de grundläggande behoven är den karaktär och omfattning som förutsätts för att rätt till personlig assistans ska föreligga. Om hennes hjälpbehov är av den karaktär och omfattningen kan den personliga assistansen även omfatta annat än det som utgör grundläggande behov t.ex. tillsyn.

När det gäller tillämpningsområdet för insatsen personlig assistans har det betonats i lagens förarbeten att det är fråga om hjälp eller stöd av mycket privat karaktär och att insatsen ska vara förbehållen situationer av krävande eller på annat sätt komplicerad natur, i regel av mycket personligt slag. Det torde således inte vara alla praktiska hjälpbehov med t.ex. påklädning eller måltider som har avsetts. Propositionsuttalandena tyder närmast på att vad lagstiftaren främst åsyftat är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem

som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Det är inte all hjälp med t.ex. måltider eller påklädning som kan anses vara av detta kvalificerade slag (jfr RÅ 2009 ref. 57).

För att personlig assistans ska beviljas krävs även att dessa behov inte tillgodoses på annat sätt. När denna bedömning görs måste hänsyn tas till vad som kan anses ingår i det normala föräldraansvaret. Endast det hjälpbehov som går utöver vad som är normalt för ett barn i samma ålder ska läggas till grund för bedömningen av behovet av personlig assistans. Vid tillfället för socialnämndens beslut var [redacted] fem år och sex månader. Föräldraansvaret för en femåring är omfattande och långtgående vilket framgår av flertal domar från kammarrätterna (jfr Kammarrätten i Stockholms domar den 7 oktober 2011 i mål nr 2448-11 och den 25 november 2013 i mål nr 422-13, Kammarrätten i Göteborg domar den 17 april 2016 i mål nr 7198-12 och den 11 oktober 2012 i mål nr 6864-11). Vid denna bedömning ska även hänsyn tas till att variationen av vad som kan anses normalt hos ett genomsnittligt utvecklat barn är stor (Kammarrätten i Jönköping dom den 16 februari i mål nr 2963-14).

Måltider

Av handlingarna i målet och vid den muntliga förhandlingen framkommer att [redacted] äter med sked eller händer och att det förekommer mycket motivation från föräldrarna för att hon ska få sitt födointag tillgodosett. Behov av insatser för att förmå en person att äta berättigar inte till personlig assistans. Stöd och tillsyn av detta hjälpbehov är inte heller att uppfatta som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten. Det har därmed inte framkommit anledning att göra någon annan bedömning än socialnämnden i detta avseende.

Av- och påklädning

Av ADL-intyget framgår att [redacted] klarar av- och påklädning men behöver stöd och närvaro av en vuxen. För av- och påklädning föreligger ett relativt stort föräldraansvar när det gäller ett femårigt barn. Vidare är behov av stöd och tillsyn inte sådant hjälpbehov, som är att uppfatta som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten. Enligt förvaltningsrättens mening stöder inte de medicinska underlagen att [redacted] behov av hjälp med av- och påklädning utgör ett grundläggande behov. Det finns därmed inte skäl för att göra någon annan bedömning än socialnämnden i denna del.

Kommunikation

Till de grundläggande behoven hör att kunna kommunicera med andra och att därmed kunna skapa och upprätthålla sociala kontakter. Ett sådant behov kan föreligga om det krävs kunskap om den funktionshindrade, dennes funktionshinder och kommunikationssätt för att kunna förstå vad den funktionshindrade vill säga och för att hjälpa honom eller henne att uppfatta budskap som andra vill förmedla (jfr RÅ 2000 ref. 11 och RÅ 2010 ref. 17). Av det inlämnade ADL-intyget framgår inte att [redacted] har några problem med att kommunicera, inte heller av de läkarintyg som inlämnats eller av uppgifterna från förskolan framgår att [redacted] skulle ha problem att kommunicera. Vidare har korttidsboendet uppgett att [redacted] är pratsam och talar om vad hon vill och inte vill. Enligt förvaltningsrättens mening utgör [redacted] behov av hjälp med kommunikation inte ett grundläggande behov. Det finns därmed inte skäl för att göra någon annan bedömning än socialnämnden i denna del.

Personlig hygien

Socialnämnden har ansett att [redacted] har ett grundläggande behov av hjälp med extradusch/hygien under natten med 35 minuter per vecka.

[redacted] har anfört att hon har ett grundläggande behov som omfattar praktisk hjälp med dusch, torka sig och insmörjning. Hon har även behov av att duscha morgon och kväll samt ytterligare en gång mitt på dagen. Vidare behöver hon hjälp med att borsta tänderna, tvätta händerna samt hjälp med manikyr och pedikyr. Alla dessa moment tar extra lång tid eftersom [redacted] är motvillig och inte vill samarbeta.

Försäkringskassan har i beslut om assistansersättning den 17 mars 2016 bl.a. gjort följande bedömning. Tid enligt yrkan med 30 minuter per dag godtas för hjälp med dusch på morgonen och 10 minuter per dag för hjälp med extra dusch. Den hjälp [redacted] behöver med dusch på morgonen bedöms inte ingå i det normala föräldraansvaret med anledning av att hjälpbehovet uppstår på grund av den fistelgång [redacted] har vid ändtarmen. Försäkringskassan godtar tid med 25 minuter per dag för hjälp i samband med toalettbesök och 5 minuter per dag för ett blöjbyte. Försäkringskassan godtar även 10 minuter per dygn för hjälp med blöjbyte under natten. Försäkringskassan har inte beaktat tid för hjälp med dusch på kvällen, nagelvård samt tid för hjälp med tandvård med anledning av att det ingår i det normala föräldraansvaret. Försäkringskassan har gjort bedömningen att [redacted] har behov av hjälp som avser personlig hygien med totalt 9 timmar och 20 minuter per vecka.

Förvaltningsrätten instämmer i den av Försäkringskassan gjorda bedömningen avseende omfattningen av [redacted] behov av hjälp med sin personliga hygien som får anses utgöra ett grundläggande behov om 9 timmar och 20 minuter per vecka.

Annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper

Socialnämndens har hänvisat till HFD 2015 ref 46 och anfört att [redacted] inte har en psykisk funktionsnedsättning och därmed kan hon inte ha rätt till annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om henne. Vidare har socialnämnden hänvisat till Slutbetänkandet av Nationell psykiatrisamordning ”*Nationell strategi för utveckling av samhällets insatser till personer emd psykiska sjukdomar och funktionshinder*” (SOU 2006:100) där en definition ges av psykiskt funktionshinder. Där framgår att definitionen inte begränsas till vissa åldersgrupper men att i praktiken kommer dock barn upp till och med grundskoleåldern (cirka 16 år) inte innefattas i gruppen personer med psykiska funktionshinder (sid. 327 SOU 2006:100).

HFD 2015 ref 46 rörde en kvinna som led av cystisk fibros och därför flera gånger om dagen hade hjälp av avancerad andningsgymnastik för att lossa upp slem från lungorna. Hon drabbades även ibland av lungblödningar; ett tillstånd som kan vara livshotande och därför kräver omedelbar behandling. Efter att ha redogjort för förarbeten uttalade HFD i målet att ”annat hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade” måste förstås på det sättet att det uteslutande tar sikte på personer med psykiska funktionhinder. Eftersom kvinnan i målet inte hade en psykisk funktionsnedsättning hade hon inte heller rätt till personlig assistans.

Av Försäkringskassans rättsliga ställningstagande ”*Psykisk funktionsnedsättning vid bedömning av grundläggande behov”* (2015:07) framgår bl.a. att med psykisk funktionsnedsättning bör avses en nedsättning av någon psykisk funktion. Utgångspunkten vid den bedömningen bör vara att utgå från ICH. Det finns en särskild barn- och ungdomsversion av ICF *”Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, Barn- och ungdomsversionen*”, ICF-CY.

På sidorna 84-101 i den svenska versionen av ICF-CY, redogörs för psykiska funktioner. Enligt förvaltningsrättens mening framgår det klart av utredningen att det är detta som [redacted] funktionshinder huvudsakligen rör. Hon får därmed anses ha ett psykiskt funktionshinder. HFD 2015 ref. 46 kan inte heller enligt förvaltningsrättens mening tolkas på så sätt att det är en ändring av tidigare praxis där hjälpbehovet hos barn med autismspektrumstörning ansågs falla under annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den sökande. Förvaltningsrätten anser mot denna bakgrund att [redacted] får anses ha en psykisk funktionsnedsättning.

Frågan förvaltningsrätten då har att ta ställning till är om [redacted] är i behov av annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om henne.

När hjälpbehovet enbart avsett åtgärder för att aktivera och motivera den funktionshindrade har hjälpen inte ansetts avse de grundläggande behoven (jfr RÅ 1997 ref. 28 och RÅ 2003 ref. 33). Så har däremot ansetts vara fallet när den funktionshindrade, i huvudsak på grund av sitt psykiska tillstånd krävt sådan aktiv tillsyn som närmast haft karaktär av övervakning. Sådan tillsyn kan aktualiseras när någon bedöms sakna insikt i vad som kan vara farligt samtidigt som personen ofta reagerar med aggressivitet och det krävs ständiga ingripanden för att förhindra att personen skadar sig själv, andra eller egendom. Dessutom måste det finnas ytterligare något som gör att hjälpen inte kan ges av vem som helst utan måste ges av någon med ingående kunskaper om den enskilde. Så är exempelvis fallet när den enskilde har stora kommunikationssvårigheter (jfr rättsfallen RÅ 1997 ref. 23 I och RÅ 2010 ref. 17).

När det gäller [redacted] behov av hjälp av någon med ingående kunskaper om hennes funktionsnedsättning samt aktiv tillsyn framgår av ADL-intyget att [redacted] är beroende av tillsyn och övervakning, fysisk hjälp och kvalificerade motiverings- och aktiveringsinsatser för att utföra aktiviteter. Det framgår

även att hon är beroende av en omgivning som fångar upp henne, ger kortfattade instruktioner med vad som förväntas att hon ska göra.

Av intyget från korttidsverksamheten framgår sammanfattningsvis att [redacted] har svårigheter med att överblicka dagen, se konsekvenser och att samspela socialt vilket gör att många vardagsaktiviteter kräver mycket energi av hennes. När energin tar slut rinner stressbägaren över och det blir kaos. Hon kan då bli utåtagerande och få utbrott. Hon har svårigheter med konsekvenstänkande och kan utsätta sig själv för fara. Hon behöver en vuxens översyn. Hon kan leka själv men behöver tät tillsyn. Det behövs en person med kunskap om autismspektrumstörning för att få förståelse för [redacted] och hennes beteende men även personlig kännedom och kunskap om [redacted] Hon har så stora förmågor inom vissa områden, hon är verbal och har god motorik, att det kan vara svårt att förstå hur mycket som är svårt för henne och avläsa vilka situationer som kommer att bli svåra.

Försäkringskassan har i sitt beslut bedömt att det utifrån det medicinska underlaget inte är styrkt att det krävs ingående kunskaper om just [redacted] som person för att hennes hjälpbehov ska kunna tillgodoses. De individbaserade kunskaper som krävs för att hjälpa [redacted] i vardagen utifrån hennes neuropsykiatriska svårigheter bedöms utifrån de medicinska underlagen, inte vara av sådan karaktär eller omfattning att de på något sätt avviker från vad som anses ingå i pedagogik för personer med autism. Hjälpen bedöms kunna ges av en person som har viss kunskap om [redacted] hennes funktionsnedsättning samt adekvata säkerhetsåtgärder. Den hjälp [redacted] behöver med tillsyn är inte av sådan hjälp av mycket särskild karaktär att det kan betraktas som ett grundläggande behov utan ska ses som ett personligt behov.

Förvaltningsrätten anser att det finns stöd i utredningen för att [redacted] är i behov av viss tillsyn då hon kan reagera både aggressivt och självdestruktivt i vissa situationer. Det framgår dock inte att dessa tillfällen skulle ske mycket

ofta. Av utredningen framgår även att [redacted] är i behov av struktur och stöd för att undvika sådana situationer och att hon behöver tillsyn i större utsträckning än barn i motsvarande ålder utan funktionsnedsättning. Förvaltningsrätten anser däremot att den tillsyn som [redacted] är i behov av inte är av den karaktären att den utgör ett grundläggande behov. Det har inte heller framkommit att [redacted] hjälpbehov förutsätter ingående kunskaper om henne för att hon ska få den tillsyn hon behöver.

Sammanfattning

[redacted] har behov av hjälp med personlig hygien som är ett grundläggande behov. Det hjälpbehovet är av sådan karaktär och omfattning att hon har rätt till personlig assistans. Av 9 a § andra stycket LSS följer att hon även har rätt till sådan insats för andra personliga behov, om behoven inte tillgodoses på annat sätt. Det ankommer på socialnämnden att närmare utreda antalet timmar som insatser personlig assistans ska omfatta.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i formulär DV 3109/1 C (se bilaga).

Kajsa Kellerborg (skiljaktig mening)

I avgörandet har även nämndemännen Anders Bohm, Arne Pettersson och Niclas Sjöö deltagit.

Lisa Höglund har föredragit målet.

Kajsa Kellerborgs skiljaktiga mening

Jag anser att överklagandet ska avslås. Skälen för detta är följande.

Jag instämmer i den bedömningen som gjorts avseende de grundläggande behoven förutom när det gäller [redacted] personliga hygien. När det gäller detta grundläggande behov gör jag följande bedömning.

Det framgår att [redacted] behöver hjälp med stöttning och motivering när det gäller hennes personliga hygien. Detta utgör dock inte ett grundläggande behov. [redacted] behöver även fysisk hjälp med vissa moment vid dusch och toalettbesök samt blöjbyte. Av den av arbetsterapeuten upprättade ADL-utredningen och av det som framgått av intyg från korttidsboendet synes dock behovet av fysisk hjälp vara av begränsad omfattning. Med hänsyn till att [redacted] vid tidpunkten för beslutet var fem år gammal och att föräldraansvaret vid denna ålder fortfarande är mycket omfattande faller en stor del av [redacted] behov av hjälp med sin personlig hygien inom det normala föräldraansvaret. Hon kan dock anses ha ett visst behov av hjälp som faller utanför det normala föräldraansvaret vid dusch, toalettbesök och blöjbyte. Vid denna bedömning vägs även in de fysiska problem [redacted] har som kräver extra noggrann hygien. Av utredningen som finns i målet framkommer dock inte att [redacted] behov av hjälp med personlig hygien har en sådan omfattning som redogjorts för i Försäkringskassans beslut. Vid denna bedömning har även vägts in att den tid som [redacted] var på förskola och korttidsboende inte ska tas med eftersom hennes behov då tillgodoses på annat sätt. Jag anser alltså att [redacted] behov av hjälp med personlig hygien som kan anses utgöra ett grundläggande behov är betydligt mindre omfattande än vad majoriteten kommit fram till. Mot denna bakgrund bedömer jag även att hennes hjälpbehov inte är av sådan karaktär och omfattning att hon har rätt till insatsen personlig assistans. Socialnämnden har därmed haft fog för sitt beslut. Överröstad i denna del är jag i övrigt ense med majoriteten.

SVERIGES DOMSTOLAR

Bilaga

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Sundsvall. **Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.**

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

DV 3109/1C • 2013-06 • Producerat av Domstolsverket

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten.*

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges.Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.